THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

קריזיס נעלייזט, — פּראָבלעמען צו לייזן

מיט די באשלוסן אָנגענומען אויף דער מאסן פאַרזאַמלונג דאָ וועגן דעם תלמוד־תורה קריזיס זונטאָג אוונט, און מיט דעם ברייטהאַרציקן ענטפער וואָס דער עולם האָט געגעבן אויף דעם חילוק־רוף פון דער אינסטיטוציע קאָן מען זאָגן, אַז דער קריזיס אין דער לאַגע פון דער תלמוד תורה איז גע־לייזט געוואָרן. עס איז געפונען געוואָרן דער וועג ווי צו באַצאָלן די מער דריינגנדיקע חובות פון דער אינסטיטוציע, און ווי צופרידן צו שטעלן די הייפּט קרעדיטאָרן, די "מאַרטגעדזש" קאָמפּאַני, זי זאָל באַנייען דעם "מאַרט־געדזש" אויף אַ פעריאָד פון נאָך צוואַנציק יאָר.

נאַטירלאַך, נעמען מיר אָן, אַז דער קאַמפּיין וואָס ווערט איצט דורכ־געפירט פאַר צען טויזנט דאָלאַר וועט זיין אַ דערפאָלג. עס איז שוין אויך איר־סער צווייפל, אַז דער נייטיקער פאַרזיכערונגס פאָנד, וואָס איז דער רוקן־ביין פון׳ס גאַנצן פּלאַן, וועט אונטערגעשריבן ווערן און וועט איבערשרעפן די מינימאַלע סומע פון דרייסיק טויזנט דאָלאַר.

דער פּלאַן איז זיכער. פון אַלע אַנדערע פּלענער, דער אָנגענעמסטער פון דעם שטאַנדפּונקט פון די, וועמען די תלמוד־תורה איז טייער. דאָס איז דער איינציקער פּלאַן, וואָס שטעלט אָפּ דעם תלמוד־תורה בנין פאַר דער תלמוד־תורה, — און זיכער איז קיינעס נים געווען אָנגענעם דער געדאַנק צו פאַרקויפן די גרויסע תלמוד־תורה געבײַדע פאַר וועלכע ס׳איז אַנדערע צוועקן, אויב ס׳איז נאָר דאָ וועלכע ס׳איז אַנדער אויסוועג.

דער פּלאַן, אמת, פאָדערט קרבנות פון יחידים. — אָבער ווען די יחי־דים זאָלן קיין קרבנות נים זיין־געגען, דאַן מוזן זיי זיך צעשײדן מיט דער תלמוד־תורה, און עס זײַנען באמת געווען וויינינ מענשן וואָס וואָלטן געוואונשן צו דערפירן די ת״ת צו אַזאַ מדרגה, ווען ס׳איז נאָר דאָ אַ וועל־כער ס׳איז אויסוועג.

מיר נעמען דערפאַר אָן, אַז דער פּלאַן וואָס איז גוטגעהייסן געוואָרן ביי דער פאַרזאַמלונג וועט אויפגענומען ווערן מיט ענטוזיאַזם פון אַלע נאָ־ענטערע פריינט פון דער תלמוד תורה. און יעדער איינער פון זיי וועט צוליינגן אַ האַנט און וועט העלפן מיט וואָס נאָר ער וועט קאָנען דעם פּלאַן צו פאַרווירקלאַכן אין דער פולסטער מאָס.

און דערמיט ווערט ליקווידירט דער קריזיס. און די תלמוד־תורה פאַר־בלייבט ווייטער אָפּן פאַר די הונדערטער קינדער וואָס לערנען אין איר.

די פאַרוואַלטונג פון תלמוד־תורה מוז אָבער געדײַנקען, — און אונ־זער איינדרוק איז, אַז זי נעמט עס אין אָנבאַטראַכט, — אַז מיט דער פאַר־ווירקלאַכונג פון׳ס פּלאַן וועלן, אַזוי צו זאָגן, "אויסגעקויפט די זינד" וואָס זײַנען ביז איצט באַגאַנגען געוואָרן. די אורזאַכן אָבער, וואָס האָבן געפירט צו דעם קריזיס, זײַנען דערמיט נאָך ליידער נים באַזייטיקט געוואָרן.

מיר מײַנען דערמיט צו זאָגן, אַז, אַזוי לאַנג ווי די תלמוד־תורה וועט נים אָנגענומען די נייטיקע מיטלען צו באַלאַנסירן איר בודזשעט, איז זי נים זיכער, אַז זי זאָל ווייטער נים אַריין אין "טראָבל".

דאָס איז אַ פּראָבלעם. וואָס דאַרף נאָך געלייזט ווערן, און די תלמוד־תורה דאַרף אַוועקגעשטעלט ווערן אויף אַ עזגונדן באַזיס, אַז זי זאָל זײַן זיכער קאָנען נײַע קריזיסן.

דאָס קאָן געטאָן ווערן. — און מיר זײַנען זיכער, אַז אין דעם זעלבן נייסט פון אָפּעראַציאָנס־פּלאַן מיט דעם זעלבן פאַרנעם וואָס דער קריזיס איז געלייזט געוואָרן, וועלן אויך געלייזט ווערן די פאַרבליבענע פּראָבלעמען.

דער אידישער עולם בכלל, און די עלטערן בפרט, מוזן בײַזײַנען די נייטיקע קרבנות!

פּרעמיער ברעקענס בודזשעט

פּרעמיער ברעקענס בודזשעט פאַר מאַניטאָבאַ איז מן הסתם נים אָן פעלערן. — אַזעלכע בודזשעטן, וואָס זאָלן אַלעמען צופרידן שטעלן, זײַנען בכלל נים־אָ: יעדער בודזשעט האָט צו טאָן מיט שטייערן. און ס׳איז נאָך נים דערפונדן געוואָרן דער סאַרט בירגער, וואָס זאָל ליב האָבן צאָלן שטייערן

אויף די פעלערן און די שוואַכע פונקטן פון׳ם בודזשעט זעלן מסתמא נים פאַרפעלן אָנצײַנען די מיטגלידער פון די אָפּאָזיציאָנעלע גרופּן. דאָס איז זײַער חוב און זײַער אויפגאַבע אין דער לעגיסלאַטור, און זײַער קריטיק, דאַרפן וואָס זי איז פון אַ קאָנסטרוקטיוון כאַראַקטער און גוט באַגרינדעט, וועט מוזן גענומען ווערן אין אָנבאַטראַכט פון דער רעגירונג.

אָבער אויסער אָט די אומפאַרטיידלאַכע פעלערן, איז אָבער דער בוד־זשעט בכלל זיכער געווען אַן אויסערגעוויינלאַך אָנגענעמע איבערראַשונג פאַר די בירגער פון מאַניטאָבאַ. קיינער האָט זיך נים געריכט, אַז דער בוד־זשעט דאָס יאָר, — אַזאַ שווערע יאָר פאַר אַלע רעגירונגען, — זאָל זיך קאָנען באַלאַנסירן, און, אויב יאָ באַלאַנסירן, זאָל ער נים אַרויפלייגן קיין נײַע שווע־רע שטייערן אויף דער באַפעלקערונג.

אָבער פּרעמיער ברעקען האָט געוויזן דעם קונץ, און נאָך מער: ער האָט געוויזן צו באַלאַנסירן דעם בודזשעט. און גלייכצײַטיק צו פאַרקלענערן אַ צאָל שטייערן. באַפרײַענדיק די מוניציפּאַליטעטן פון אַ סך פון זײַערע התחייבות׳ן וואָס האָבן זיך געלייגט אויף זיי אַזוי שווער אין דער איצטיקער קריטישער צײַט און עפענענדיק פאַר זיי נײַע קוואַלן פון הכנסה. ער האָט פאַרגרעסערט דעם אויסנאַם פון׳ם הכנסה שטייער פאַר אַפּאַרטמענטס אין אַלע נאָ־ענטערע פריינט פון דער תלמוד תורה. און יעדער איינער פון זיי וועט צוליינגן אַ האַנט און וועט העלפן מיט וואָס נאָר ער וועט קאָנען דעם פּלאַן צו פאַרווירקלאַכן אין דער פולסטער מאָס.

און דערמיט ווערט ליקווידירט דער קריזיס. און די תלמוד־תורה פאַר־בלייבט ווייטער אָפּן פאַר די הונדערטער קינדער וואָס לערנען אין איר.

די פאַרוואַלטונג פון תלמוד־תורה מוז אָבער געדײַנקען, — און אונ־זער איינדרוק איז, אַז זי נעמט עס אין אָנבאַטראַכט, — אַז מיט דער פאַר־ווירקלאַכונג פון׳ם פּלאַן וועלן, אַזוי צו זאָגן, "אויסגעקויפט די זינד" וואָס זײַנען ביז איצט באַגאַנגען געוואָרן. די אורזאַכן אָבער, וואָס האָבן געפירט צו דעם קריזיס, זײַנען דערמיט נאָך ליידער נים באַזייטיקט געוואָרן.

מיר מײַנען דערמיט צו זאָגן, אַז, אַזוי לאַנג ווי די תלמוד־תורה וועט נים אָנגענומען די נייטיקע מיטלען צו באַלאַנסירן איר בודזשעט, איז זי נים זיכער, אַז זי זאָל ווייטער נים אַריין אין "טראָבל".

דאָס איז אַ פּראָבלעם. וואָס דאַרף נאָך געלייזט ווערן, און די תלמוד־תורה דאַרף אַוועקגעשטעלט ווערן אויף אַ עזגונדן באַזיס, אַז זי זאָל זײַן זיכער קאָנען נײַע קריזיסן.

דאָס קאָן געטאָן ווערן. — און מיר זײַנען זיכער, אַז אין דעם זעלבן נייסט פון אָפּעראַציאָנס־פּלאַן מיט דעם זעלבן פאַרנעם וואָס דער קריזיס איז געלייזט געוואָרן, וועלן אויך געלייזט ווערן די פאַרבליבענע פּראָבלעמען.

דער אידישער עולם בכלל, און די עלטערן בפרט, מוזן בײַזײַנען די נייטיקע קרבנות!

פּרעמיער ברעקענס בודזשעט

פּרעמיער ברעקענס בודזשעט פאַר מאַניטאָבאַ איז מן הסתם נים אָן פעלערן. — אַזעלכע בודזשעטן, וואָס זאָלן אַלעמען צופרידן שטעלן, זײַנען בכלל נים־אָ: יעדער בודזשעט האָט צו טאָן מיט שטייערן. און ס׳איז נאָך נים דערפונדן געוואָרן דער סאַרט בירגער, וואָס זאָל ליב האָבן צאָלן שטייערן

אויף די פעלערן און די שוואַכע פונקטן פון׳ם בודזשעט זעלן מסתמא נים פאַרפעלן אָנצײַנען די מיטגלידער פון די אָפּאָזיציאָנעלע גרופּן. דאָס איז זײַער חוב און זײַער אויפגאַבע אין דער לעגיסלאַטור, און זײַער קריטיק, דאַרפן וואָס זי איז פון אַ קאָנסטרוקטיוון כאַראַקטער און גוט באַגרינדעט, וועט מוזן גענומען ווערן אין אָנבאַטראַכט פון דער רעגירונג.

אָבער אויסער אָט די אומפאַרטיידלאַכע פעלערן, איז אָבער דער בוד־זשעט בכלל זיכער געווען אַן אויסערגעוויינלאַך אָנגענעמע איבערראַשונג פאַר די בירגער פון מאַניטאָבאַ. קיינער האָט זיך נים געריכט, אַז דער בוד־זשעט דאָס יאָר, — אַזאַ שווערע יאָר פאַר אַלע רעגירונגען, — זאָל זיך קאָנען באַלאַנסירן, און, אויב יאָ באַלאַנסירן, זאָל ער נים אַרויפלייגן קיין נײַע שווע־רע שטייערן אויף דער באַפעלקערונג.

אָבער פּרעמיער ברעקען האָט געוויזן דעם קונץ, און נאָך מער: ער האָט געוויזן צו באַלאַנסירן דעם בודזשעט. און גלייכצײַטיק צו פאַרקלענערן אַ צאָל שטייערן. באַפרײַענדיק די מוניציפּאַליטעטן פון אַ סך פון זײַערע התחייבות׳ן וואָס האָבן זיך געלייגט אויף זיי אַזוי שווער אין דער איצטיקער קריטישער צײַט און עפענענדיק פאַר זיי נײַע קוואַלן פון הכנסה. ער האָט פאַרגרעסערט דעם אויסנאַם פון׳ם הכנסה שטייער פאַר אַפּאַרטמענטס אין אַלע נאָ־ענטערע פריינט פון דער תלמוד תורה. און יעדער איינער פון זיי וועט צוליינגן אַ האַנט און וועט העלפן מיט וואָס נאָר ער וועט קאָנען דעם פּלאַן צו פאַרווירקלאַכן אין דער פולסטער מאָס.

אין דערמיט ווערט ליקווידירט דער קריזיס. — דער בודזשעט איז אין דער הכנסה שטייער פון די וואָס האָבן גרויסע הכנסות. אין ביידע פאַלן האָט עס נים קיין שייכות צום דורכשניטלאַכן שטײַ־ער צאָלער. און אין אַזאַ שווערער צײַט איז עס דער ריכטיקער קורס אַרויפ־צולייגן אַ שווערערע לאַסט אויף די פאַרמעגלאַכע, באַפרײַענדיק די אַרימערע שטייער־צאָלער פון אַ טייל פון זײַער לאַסט.

ווי אַזוי האָט פּרעמיער ברעקען דערוויזן דעם קונץ?

אין אַ גרויסער מאָס איז דאָס דערמעגלאַכט געוואָרן אַ דאַנק דעם, וואָס די פּראָווינץ האָט באַרעכנט כמעט פון דער עלטער־פענסיע: ווי פרע־מיער בענעס האָט צוגעזאָגט. וועט די פעדעראַלע רעגירונג איבערנעמען די דאָזיקע התחייבות. איבערלאַזנדיק צו דער פּראָווינץ צו צאָלן פינף פּראָצענט. אנשטאָט די פיפּציק פּראָצענט וואָס זי האָט געמוזט צאָלן ביז איצט

דאָס וואָלט אָבער נים געווען גענוג צו דעקן דעם דעפיציט, וואָס ווערט פאַראורזאַכט פון די פאָלגנדיקע הכנסות. דער־פּרעמיער האָט דער־פאַר באַשלאָסן, רעכענענדיק זיך מיט די שווערע צײַטן, ווי אַ צײַטווײַליקן מיטל, אַראָפּנעמען פאַר די לויפנדיקע הוצאות 700 טויזנט דאָלאַר פון דער סובסידיע וואָס די פּראָווינץ קריגט פון דער פעדעראַלער רעגירונג, אנשטאָט דעם, וואָס מיט דעם פאָנד האָבן געדאַרפט געצאָלט ווערן די פּראָווינציעלע חובות.

אָט די 700 טויזנט דאָלאַר זײַנען טאַקע "אַ לאָטע" אויפ׳ן בודזשעט.— אָבער אונטער די אומשטענדן איז עס פאַרט בעסער, ווי צו שאַפן די סומע דורך געהעכערטע שטייערן.

דער פּרעמיער האָט ווייטער פאַרשפּראָכן, אַז אויב די הכנסות וועלן ווייטער פאַלן פון די אָפּשאַצונגען, וועט ער נים דערלאָזן צו קיין דעפיציט. נאָר וועט שניידן הוצאות. — גיכער פון אַלץ, רעדוצירנדיק געהאַלטן, אָנ־פאַנגענדיק פון די מיניסטאַרן און דעפּוטאַטן. און איבער דער גאַנצער ליניע.

(ספּעציעל פאַר ד. א. וו. דורך "איטא")

סודות פון׳ם קוזיסטישן גענעראַל־שטאַב אין רומעניע

פון י. יעווין

ביז די לעצטע יאָרן פלעגט די מאַנאַ־פּאַל צו שטיצן רעזשימען זיך געפינען אין די הענט פון די לינקע פּאַרטייען. די רעכטע גרופּן זײַנען דאַנגען געווען קאָנסערוואַטיוו און פלעגן מיט אַלעס מעגלאַכעס שטיצן די, וואָס זײַנען גע־שטאַנען ביים רודער.

די נאָך מלחמה פאַרהעלטענישן און באַזונדערס דער וואַקסנדער קריזיס האָבן געגעבן די אויבערהאַנט דעם פאַשיזם, און אַלערליי רעאַקציאָנערע פּאַרטייען באַ־קומען צײַן און וועלפישע אָפּעטיטן צו דערעבערן מיט אַלע מיטלען די מאַכט.

דאָס איז דער אידעאַל פון די היטלע־ריסטן אין דײַטשלאַנד, און אויך אין דער קלײַנער רומעניע האָבן די אַנטיסעמיטן פאַרטראַכט צו מאַכן אַן איבערקערעניש אין דערטרינקען אין בלוט דאָס אומ־גליקלאַכע לאַנד.

זײַט צען יאָר ווי פּראָפעסאָר קוזאַ און זײַנע תלמידים זײַנען גיפט אין די מוחות פון דער רומענישער יוגנט און האָבן דאָס געפינסטערע פאַלק קענען אין׳ן. די מאַכט האָט געקוקט אויף דער אַנטיסעמיטישער העצע מיט סימפּאַטיע, באַטראַכטנדיק די דאָזיקע טעטיקײַט אַלס פּאַטריאָטישע. און זי האָט אָפט געשטיצט די פּאָגראָם באַ־וועגונג אויס פּאָליטישע מאָטיוון.

די לעצטע יאָרן איז דער קוזיסט אַזוי אויפגעוואַקסן, אַז עס איז אין עגג גע־וואָרן אין די ראַטען פון פּאָגראָמיסטיש־אַנטיסעמיטישער "קלײַנאַרבעט". אין דער דערעסן צו זײַן אַ וועדקעיִע אין די הענט פון דער רעגירונגען, און עס האָט אָנגעהויבן צו טרויטען וועגן דעראָבערן זעלבסט די מאַכט. צײַטווײַז פלעגט מען נאָך לכתחילה עײַן מאַכן שאַסלאָנע דע־מאָנסטראַציעס, אויסזעצן שובן און שלאָ־גען אידן, אָבער בחדרי־חדרים האָט מען אויסגעאַרבעט פלענער צו פאַרכאַפּן אַ מאַכט אין גענעראַל אין אַ וואַרצע אַרמיע פאַר דעם דאָזיקן צוועק.

אַלע וואַרעניש פונם אידישן צד האָבן קיין ווירקונג נים געראַכט. נאָר דאָ, וועגן אין יולי 1930 האָבן אַ פּאָר סטודענטן אויסגעשאָסן אין שמאָס־סעקרעטאַר פאַר אינערן אַנגעלעגסקן, האָבן די פירנדע סור־מענישע קרײַזן דערזען דעם אַנאַרכיס־טישן פּרצוף פון דער אַנטיסעמיטישער באַוועגונג, צוערשט האָט די רעגירונג זיך דערשראָקן און זי האָט פאַרשפּראָכן אַנ־צונעמען ענערגישע מיטלען קעגן די קר־יזסן. נאָכדעם אָבער, האָט מען זיך באַ־טראַכט און, נים וועלנדיק זיך פאַרקריגן מיט דער פאַטריאָטישער יוגנט, האָט מען געפרובט זי פאַרגוטיקן מיטן קאָנגרעס אויפן חשבון פונם מלוכה אוצר. סוב־סידיעס און אַנדערע זאַכן.

די קוזיסטישע פירער האָבן אין דער פחדנ׳ישער האַלטונג פון דער רעגירונג דערזען פאַר זיך אַ דערמוטיקונג און זיי האָבן פאַרגעזעצט פראַגס און פריי זײַ־ער צערשטערישע אַרבעט. זיי האָבן גע־שפּונען אונגעשטערט זײַער באַרבעטע־רישן שפּינעוועב און זיי האָבן אָרגאַניזירט די יוגנט אויף אַ שיליטערישן אופן אין פאַרם פון דער "אייזערנער גאַרדע" אין דער אָרגאַניזאַציע "מיכאיל אַרכאַנגעל".

פון אַנטי־אידישע אויסשטרייטונגען זײַנען זיי איבערגעגאַנגען צו איבערגע־גאַנגען צו אַלגעמײַנע דראָהונגען אין לאַנד אַ שטיקערע אטמאָספער פון קאָנספּי־ראַציע און טעראָר.

מער פון אַלעמען האָבן די שונאי יש־ראַל געשטאַכן די אויגן די דעמאָקראַטי־שע רומענישע פּרעסע מיט די ציטונגען "אַדעוועריל" און "דיזיניאַציע" בראַש. די דאָזיקע צוויי בלעטער האָבן געפירט אַ אָפּענעם קאַמף קעגן די שאַוואַרץ־מאַה׳ני־קעס און געטאַדלט די מאַכט־האָבער פאַר זײַער פאַסיווער האַלטונג לגבי די כולי־גאַנעס.

דאָרום איז נים צו באַוואונדערן, וואָס דער צווייטער שאָס איז געווען געצילט אויפ׳ן ראַדעקטאָר פון אויבנדערמאָ־טע צײַטונגען עמיל סאָקאָר, — אויינע פון די פאַרטגעשריטנסטע נייסטער פון רומעניע. הגם דער אַטעמטאַט איז נים געלונגען, און די קויל האָבן נים געשע־דיקט סאָקאָר׳ן, האָט די עובדה גופא אויפגעטרײַסלט די נאַצעע רומענישע עפנט־לאַכקייט. ביים שיין פונ׳ם לעצטן אַטע־טאַט האָט די רעגירונג דערזען, אַז דער טערעריזם דומיטרעסקו — אַ שילער פון יאַסער נימאַזיון — איז בלויז אַ ווערק־צײַג אין די הענט פון אַ בריטער־פאַר־צווייגנטער אָרגאַניזאַציע. וואָס האָט בדעה זיך אונטערצוראַבן אונטער די הויפּט־יסודות פון דער רומענישער מלוכה און אַריינוואַרפן דאָס אין דחקות זינקענדיקע לאַנד אין די אַרעמס פון אַנאַרכיע און תהו ובהו.

די צײַטונג "דימיניאַצאַ" האָט גע־וואָרפן די שולד פאַר׳ן אַטעמטאַט אויפ׳ן אינערן מיניסטער מיכאַלאַקע און געשריי־בען:

"דער מיניסטער דאַרף פאַרשטיין, אַז אויף אים ליגט איצט די שווערע אויפ־נאַבע: צעשטערן די פאַרבראָכענע־רישע רעפּיקאַציע. אויב ער עפענט פאַר נויטיק צו באַקעמפן געוויסנלאָס קרימינאַלן מיט דער שאַראָרער האַנט, דאַרף ער דעסטאָ מער אויסראָטן די טעראָרלאָזע רעגירונג אויבערנעמען די דאָזיקע התחייבות. איבערלאַזנדיק צו דער פּראָווינץ צו צאָלן בלויז פינף פּראָצענט. אנשטאָט די פיפּציק פּראָצענט וואָס זי האָט געמוזט צאָלן ביז איצט

דאָס וואָלט אָבער נים געווען גענוג צו דעקן דעם דעפיציט, וואָס ווערט פאַראורזאַכט פון די פאָלגנדיקע הכנסות. דער־פּרעמיער האָט דער־פאַר באַשלאָסן, רעכענענדיק זיך מיט די שווערע צײַטן, ווי אַ צײַטווײַליקן מיטל, אַראָפּנעמען פאַר די לויפנדיקע הוצאות 700 טויזנט דאָלאַר פון דער סובסידיע וואָס די פּראָווינץ קריגט פון דער פעדעראַלער רעגירונג, אנשטאָט דעם, וואָס מיט דעם פאָנד האָבן געדאַרפט געצאָלט ווערן די פּראָווינציעלע חובות.

אָט די 700 טויזנט דאָלאַר זײַנען טאַקע "אַ לאָטע" אויפ׳ן בודזשעט.— אָבער אונטער די אומשטענדן איז עס פאַרט בעסער, ווי צו שאַפן די סומע דורך געהעכערטע שטייערן.

דער פּרעמיער האָט ווייטער פאַרשפּראָכן, אַז אויב די הכנסות וועלן ווייטער פאַלן פון די אָפּשאַצונגען, וועט ער נים דערלאָזן צו קיין דעפיציט. נאָר וועט שניידן הוצאות. — גיכער פון אַלץ, רעדוצירנדיק געהאַלטן, אָנ־פאַנגענדיק פון די מיניסטאַרן און דעפּוטאַטן. און איבער דער גאַנצער ליניע.

ריינזע־איינדרוקן פון שפּאַניע און פּאָרטוגאַליע פון מ. ערנפּרייז, חויפּט־ראַבינער אין שטאָקהאָלם. — אויפ׳ן רעדאַקטאָר סאָקאָר. סענסאַציאָנעלע אַנטדעקונגען אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם לעצטן אַטענטאַט. "די אייזערנע גאַרדע" און "מיכאַאיל אַרכאַנגעל" — מיליטעריש אַרגאַניזירטע קאָמפּאַס־אָרגאַניזאַציעס. דער הויפּט־קאָמענדאַנט איז זעליאַ קאַדרעאַנו, די ענערגישע מאַסנאַמען פון דער רעגירונג. די אַנטי־סעמיטישע פירער אין געפענגעניש. דער "קענינ׳ ארטיקל" — אַ היטלעריסטישע פּראָוואָקאַציע?

ביז די אינאַרכיע פון רעכטס. די, וואָס זײַען שטורעם. דער ערשטער שאָס אויף אַנגעלעסקו, דער צווייטער אין אויסגעשפּראָכן טעראָריסטישן באַ־ראַקטער און זיי האָבן זיך געגרייט מיט גוואַלד צו פאַרכאַפּן די מאַכט אין לאַנד.

דער הויפּט קאָמענדאַנט פונ׳ם לעגיאָן איז געווען דער טרויעריק־באַרימטער זע־ליאַ קאַדרעאַנו (דער פּרײַנגעשפּראָכענער מערדער פונ׳ם יאַסער פּערפּעקט מאַנ־טשו) און די גאַנצע "אַרמיי" איז גע־ווען פאַרטיילט אין באַטאַליאָנען, אין דער שפּיץ פון וועלכער ס׳זײַנען געשטאַנען טאָטו (דער מערדער פונ׳ם אידישן סטו־דענט פאַליק), דאַנילאַ און א. פּאַגראַמ־טשיקעס.

אײַניקע דאָקומענטן באַווײַזן, אַז די אָרגאַניזאַציע האָט באַזיצט נים נאָר לאָ־גערן פון געווער, נאָר אַפילו דינאַמיט און עקראַזיט. די "אייזערנע גאַרדע" האָט געהאַט אירע אָגענטן אין אַלע רעגירונגס אַגענטשאַלן און מען האָט בשעת דער אונ־טערזוכונג געפינען אַ רייע. שיפּריכטע אויפגעוואַקסן, וואָס די צענטראַלע מאַכט האָט געשיקט דער יאַסער פּאָליצײַ. ס׳איז פעסטגעשטעלט געוואָרן, אַז מען האָט געהאַט בדעה אויסצופירן אַטענטאַטן אויף אַ רייע אָנגעזעענע פערזענלאַכקייטן, וויי פּראָפעסאָר סטערע, געוועזענע מיני־סטער יוניאַן, מירטשע און א. און אַז אַזעלכע פּראָסקריפּציאָנס־צעטלען פלעגן פּראַקטיצירט ווערן אויף בנונע די אי־דיש כלל טוער אין פאַרשיידענע פּלע־צער.

ס׳בלייבט נאַטירלאַך די פראַגע, וואָר האָט פינאַנסירט די טעראָריסטן? פון קיין אידעאַליזם און פּאַטריאָטישער אָפּ־פערוויליקייט קאָן דאָ קיין רעדע ניט זײַן, און די צײַטונג "לופּטאָ" זאָגט אַרויס א חשד, אַז דאָ שטעקט די האַנט פון מאָסקווע. ס׳איז אָבער פריש אין זכרון דר. וואַיזאַ׳ס הערשאַפט, און עס לײַנט זיך אויף דער מחשבה, אַז די "עעסט קינדער" פון רומענישן אַנטיסע־מיטיזם שפּײַזן זיך פון די סעקרעטע מלוכה־פּאָנדן.

די רעגירונג האָט אָנגענומען אַ גאַנצע רײַע שריט, כדי צו ליקווידירן די דאָ־זיקע אָרגאַניזאַציעס און זי האָט פאַר־אָרדענט: 1) צו אויפנעמען אין מיליי־טער דינסט יענע סטודענטן, וואָס האָבן אַנטײַל גענומען אין וואָס פאַר׳ס׳איז נים עקסצעסן, 2) צו באַזײַטיקן פון די רעגירונגס שטעלעס יענע, וואָס האָבן זיך וועגונג פון די אונווערסיטעטן און גימ־נאַזיעס, 4) שליסן די אָרגאַניזאַציעס, 5) קאָנפיסקירן אַלע דרוק מאַטעריאַלן און מאַניפעסטן און אײַבערגעבן די אויר־טאָרן דעם געריכט און 6) פאַרעפנטלאַ־כען אויסנאַם געזעצן.

אחוץ דעם האָט די מאַכט צוגעשיקט אין אַלע מיטל און הויך שולן אַ צירקו־לאַר, אין וועלכן ס׳ווערט געפאָדערט נים דערלאָזן, אַז אין די שולן זאָל קולטיווירט ווערן פּאָליטיק. אַן עגלאַכער איז צושיקט געוואָרן אויף די קריסטלאַכע גייסטלאַכע.

די דאָזיקע "ליטעראַטור" מאַכט אַ קנאַפּע ווירקונג אויף דער רומענישער עפנטלאַכער מיינונג, און דער "קוריערל איזראַעליט" באַמערקט דערצו:

"איצט, אין רעזולטאַט פון די ענטדע־קונגען, וואָס זײַנען געמאַכט געוואָרן אין אַנדערן אַנדערן, ווערט קלאָר, אַז מיר שטייען אויף אַ וואַלקאַן, אַז בכמה אָדער בשונג האָט די מאַכט צוגעגעבן איר האַנט צום אַרבערבונג און זי האָט דערמוטיקט די קוזיסטן צו טעטיקײַט. מיר האָבן דאָס רעכט צו פאָדערן דרײַנגעדע אַן באַלדי־קע שריט, ווײַל בשעת דער נאַרדיסטן־און די אַרכאַנגעליסטן פון קאָדרעאַנו׳ס חדר באַדראָען אונז מיט געוואַר און עקראַזיט, מיטיזם שפּײַזן זיך פון די סעקרעטע מלוכה־פּאָנדן.

די רעגירונג האָט אָנגענומען אַ גאַנצע רײַע שריט, כדי צו ליקווידירן די דאָ־זיקע אָרגאַניזאַציעס און זי האָט פאַר־אָרדענט: 1) צו אויפנעמען אין מיליי־טער דינסט יענע סטודענטן, וואָס האָבן אַנטײַל גענומען אין וואָס פאַר׳ס׳איז נים עקסצעסן, 2) צו באַזײַטיקן פון די רעגירונגס שטעלעס יענע, וואָס האָבן זיך וועגונג פון די אונווערסיטעטן און גימ־נאַזיעס, 4) שליסן די אָרגאַניזאַציעס, 5) קאָנפיסקירן אַלע דרוק מאַטעריאַלן און מאַניפעסטן און אײַבערגעבן די אויר־טאָרן דעם געריכט און 6) פאַרעפנטלאַ־כען אויסנאַם געזעצן.

אַזוי איז דער דאָזיקער אָרגאַניזאַציע, וואָס האָט געטראָגן אַן אויסגעשפּראָכן טעראָריסטישן באַ־ראַקטער, געווען אַן אַנטיסעמיטישע אָרגאַניזאַציע, אַן אַנטיסעמיטישע אָרגאַניזאַציע, אַן אַנטיסעמיטישע אָרגאַניזאַציע,